

1. ΘΕΜΑ

Διακρίσεις στο παρελθόν: «παρατατικός» και «αόριστος»

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Έγραφα ένα γράμμα αλλά δεν το τελείωσα.

Έγραψα ένα γράμμα.

Αγόρασε ένα αυτοκίνητο και πήγαινε βόλτες.

Περνούσα το δρόμο όταν τον είδα.

3. ΕΠΙΠΕΔΟ-ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ

Από Β ΚΕΓ, 1 ΕΚΠΑ

4. ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΓΝΩΣΗ

Σχηματισμός και χρήση του «παρατατικού» και του «αορίστου»

Ενεστωτικό και αοριστικό θέμα

5. ΠΙΘΑΝΑ ΛΑΘΗ

(α) Αδυναμία αναγνώρισης των διαφορετικών ερμηνειών των δύο τύπων.

(β) Αδυναμία επιλογής του κατάλληλου τύπου για την αναφορά στο παρελθόν.

6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Κανονικά και οι δύο αυτοί χρόνοι αναφέρονται στο παρελθόν, ο «παρατατικός» μη συνοπτικά και ο «αόριστος» συνοπτικά. Η διαφορά τους είναι προφανής σε περιβάλλοντα όπου η παρουσία του συνοπτικού συνεπάγεται την ολοκλήρωση της ενέργειας του ρήματος:

Χτες διάβασα το βιβλίο σου (κανονικά συνεπάγεται ότι το τελείωσα)

Χτες διάβαζα το βιβλίο σου (μπορεί να το τελείωσα, μπορεί και όχι)

Η διαφορά τους μπορεί να είναι, αλλά δεν είναι υποχρεωτικά, διαφορά διάρκειας. Έτσι:

Χτυπούσε το πόδι του (κανονικά διαρκώς, περισσότερες από μία φορές)

Χτύπησε το πόδι του (κανονικά μία μόνο φορά)

ενώ στις παρακάτω προτάσεις η διαφορά βρίσκεται στην οπτική της ίδιας κατά τα άλλα κατάστασης:

Κατά τη δεκαετία του 1990 ζούσε στην Αθήνα.

Κατά τη δεκαετία του 1990 έζησε στην Αθήνα.

Η «μοναδικότητα» του γεγονότος δεν αποτελεί κύριο γνώρισμα του «αορίστου» – και μάλιστα μόνο ο «αόριστος» και όχι ο «παρατατικός» μπορεί να προσδιοριστεί από επιρρηματικά του τύπου «Χ φορές»:

**Διάβαζα τρεις φορές το βιβλίο του.*

Διάβασα τρεις φορές το βιβλίο του.

Σε πολλές περιπτώσεις ρημάτων η χρήση του συνοπτικού δημιουργεί διαφορετική ερμηνεία του ρήματος:

Αγαπούσε έναν καπετάνιο (κανονικά δηλώνει κατάσταση: «ήταν ερωτευμένη»)

Αγάπησε έναν καπετάνιο (κανονικά δηλώνει μεταβολή κατάστασης: «ερωτεύτηκε»).

Μια άλλη προφανής διαφορά είναι η υποχρεωτική αναφορά του «αορίστου» στο παρελθόν (με μοναδική εξαίρεση την αναφορά στο μέλλον σε υποσχέσεις και απειλές – βλ. σχετικό δελτίο) και η σχετική ευελιξία του «παρατατικού», τουλάχιστον σε υποταγμένα και τροπικά περιβάλλοντα:

*Αν ερχόταν... / Αν ήρθε...
Θα έφευγε / Θα έφυγε
Μακάρι να έφευγε / Μακάρι να έφυγε*

Ανάλογα με το περιεχόμενο του ρήματος και το συντακτικό και κειμενικό περιβάλλον η ερμηνεία των δύο τύπων μπορεί να μεταβάλλεται, δημιουργώντας μη επιτρεπτές δομές ή επιβάλλοντας / απαγορεύοντας συγκεκριμένες ερμηνείες:

*Αρρώστησε και πονούσε.
Αρρώσταινε και πονούσε.
Αρρώστησε και πόνεσε.
Αρρώσταινε και πόνεσε.

*Έκλαιγε αφού πονούσε.
Έκλαιγε αφού πόνεσε.
Έκλαψε αφού πονούσε.
Έκλαψε αφού πόνεσε.*

*Ενώ πονούσε, γελούσε.
Ενώ πονούσε, γέλασε.
Ενώ πόνεσε, γελούσε.
Ενώ πόνεσε, γέλασε.*

κ.ο.κ.

7. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Η παρουσίαση μπορεί να εκμεταλλευτεί τις αντίστοιχες διαφορές των συνοπτικών και μη συνοπτικών εκδοχών του μέλλοντα και της υποτακτικής για να αναδειχθεί η διαφορά των δύο θεμάτων. Συνήθως ο «αορίστος» παρουσιάζεται πρώτος στη διδασκαλία, ως πιο ξεκάθαρος (αλλά και πιο συχνόχρηστος) και στη συνέχεια ο «παρατατικός», κυρίως ως μέσο αναφοράς σε ενέργειες που διαρκούσαν κατά το παρελθόν.

Οι μεταξύ τους διαφορές και οι σχέσεις που προκύπτουν κατά την εμφάνισή τους σε συγκεκριμένα κειμενικά περιβάλλοντα θα πρέπει να εξεταστούν σε πιο προχωρημένα επίπεδα. Χρειάζεται πάντως προσοχή από την αρχή στη χρήση των όρων «διάρκεια», «στιγμιαίο», «μία φορά», κτλ. καθώς δεν ισχύουν σε όλες τις πιθανές περιπτώσεις.

8. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΝΑΦΗ ΘΕΜΑΤΑ

ΓΓ40: Όψη του ρήματος

ΑΤ52: Οι χρήσεις του «παρατατικού»

ΑΤ59: Οι χρήσεις του «αορίστου»

9. ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γλωσσικές Ασκήσεις: 331-333, 335-342, 344, 346-348, 397.